

**Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
predsjednik Evropskog defendologija centra, Banja Luka**

**BALKANSKA "MULTIETNIČKA BEZBJEDNOSNA -SIGURNOSNA DILEMA" U
SJENI MEĐUNARODNOG PRAVA**

Nema mira među narodima bez pomirenja među religijama

Regionalni multietnički i multireligijski sukobi stvorili su izrazito nestabilno bezbjednosno-sigurnosno okruženje gdje su rizici i ranjivosti raznovrsniji i manje vidljivi. Brojni svjetski sukobi podržani nacionalizmom, mitologijom, etničkim šovinizmom i vjerskim ekstremizmom kao mobilizirajućom ideologijom stvorili su eksplozivno, opasno i traumatično globalno okruženje u kojem se međureligijski dijalog energično i krvavo osporava. U nedostatku definisane borbe za globalni demokratski poredak, međunarodna zajednica je ostavljena sa fluidnom, fragmentiranom i zastarjelom borbom protiv međurasne, međureligijske i međukulturalne mržnje i neprijateljstva, generišući nove višestruke prijetnje koje će vjerovatnije eskalirati u globalni sukob civilizacija, sa dramatičnim posljedicama za čovječanstvo. Glavni problem logike "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" nije samo strah od napada, već prvenstveno neslaganja oko toga ko treba kontrolisati sporne "svete" dijelove zemlje. Neki naučnici tvrde da samo potpuna separacija različitih vjerskih/etničkih grupa može uspostaviti netaknut i trajan mir. Za njih međureligijski dijalog ne može pružiti inspiraciju vjerskim grupama da krenu ka nenasilnom rješavanju sukoba i kreativnom suživotu bez jasne definicije ko će imati konačnu moć kontrole nad spornom "svetom" zemljom. Ova logika "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" inherentno uključuje nasilno masovno preseljenje iz miješanih etničkih/vjerskih područja. Dobrovoljno preseljenje u ovoj logici "vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" je samo iluzija. U ovoj logici "vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" nema garancije da će međureligijski dijalog funkcionisati. Druga grupa naučnika naglašava ograničenja ove logike "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" u sprečavanju međureligijskog sukoba. Za njih, "podjela postaje zagovaranje etničkog čišćenja" sa teškim moralnim problemima bez garancije da će etničke/vjerske grupe biti spriječene da se vrate nasilju. Ova grupa naučnika ističe da se ova logika "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" ne može povezati s mirnim ishodom i podržavaju međunarodnu zajednicu da ne potiče podjelu kao rješenje sukoba za "etničko/vjersku bezbjednosnu-sigurnosnu dilemu". Ova grupa naučnika koja ne priznaje logiku teritorijalnih podjela između etničkih/vjerskih grupa kao model za rješavanje "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" preferira podršku teritorijalnom integritetu države nego teritorijalnoj podjeli države u slučaju oštih etničkih/vjerskih sukoba. Kao i u prethodnoj logičkoj konstrukciji, ni ovaj model ne daje vjerovatnu mogućnost kako kroz međureligijski dijalog izbjeći nasilne sukobe između različitih etničkih i vjerskih grupa. Odsustvo jasne ideje o rješavanju sukoba za "etničko/vjersku bezbjednosnu-sigurnosnu dilemu" i pravna konfuzija o pravnom odnosu između prava naroda na samoopredjeljenje i teritorijalnog integriteta države, kao principa međunarodnog prava, dovela je do neuspjeha u uspostavljanju jasnog i preciznog modela međureligijskog dijaloga, koji bi mogao imati efektivan utjecaj na odnos između etničkih/vjerskih grupa u spornim regijama.

Bez obzira na to što su mnogi naučnici i praktičari značajno doprinijeli diskursu raznih dimenzija pravnog odnosa između međunarodnih pravnih principa samoopredjeljenja naroda i teritorijalnog integriteta države, nisu uspjeli identifikovati zašto sporovi između principa samoopredjeljenja naroda i principa teritorijalnog integriteta države, povezani s principima

humanitarne intervencije u unutrašnje poslove države, mogu potaknuti manjinske etničke/vjerske grupe i većinsku vladu (ni jedna od kojih nužno ne želi izazvati nasilnu konfrontaciju) da donesu racionalnu odluku koja, u kombinaciji s odlukom druge strane, vodi do oružanog sukoba. Nasilni i uporni međugrupni sukobi često su rezultat antagonizama koji nastaju između etničkih/vjerskih manjinskih grupa i centralnih vlada zbog represivnog tretmana manjinske etničke/vjerske grupe i zbog napora manjinske etničke/vjerske grupe da se otcijepi od matične države. Program međureligijskog dijaloga koji je vodio međunarodno učešće u ovim secesionističkim krizama, naime pravo naroda na samoopredjeljenje i teritorijalni integritet države, nije bio efektivan ili dosljedan poticaj za rješavanje ili sprečavanje izbijanja nasilnog sukoba. Ovaj pogled i osvrt razmatra kako međunarodno priznavanje zahtijeva etničkih/vjerskih manjinskih grupa može biti zavisno o tome da li relevantna manjinska etnička/vjerska grupa ili centralna vlada iznosi najubjedljivije planove za poboljšanje dobrobiti stanovništva, izbjegavanje isključivih politika, promovisanje međureligijskog dijaloga i saradnje i stabilnosti, umjesto međugrupnog sukoba i nereda.

Ovaj pogled i osvrt razmatra kako se međunarodni pravni sistem može rekonstruisati, kroz uvođenje novog pravnog odnosa među ovim principima međunarodnog prava, i tako podstaknuti različite etničke i vjerske zajednice, koje se oslanjaju na princip samoopredjeljenja, i centralnu vladu, koja se poziva na princip teritorijalnog integriteta svoje države, da donesu racionalne odluke koje će smanjiti vjerovatnoću budućih sukoba između manjinskih vjerskih grupa i vlade. U praksi "etničko/vjerske bezbjednosne-sigurnosne dileme" ovaj pravni problem se prvenstveno svodi na političko pitanje čije rješenje zavisi od vojne moći učesnika u sporu. Ovaj pogled i osvrt će razmotriti kako je moguće postići ravnotežu između etničko-vjerskih grupa i centralne vlade kroz uvođenje dobrobiti kao novog pravnog principa međunarodnog prava, i tako podstaknuti etničko-vjerske zajednice, koje se oslanjaju na princip samoopredjeljenja, i centralnu vladu države, koja se poziva na princip teritorijalnog integriteta svoje države, da donesu racionalne odluke koje bi mogle smanjiti vjerovatnoću budućih sukoba između manjinskih vjerskih grupa i vlade. U tipičnom sporu između etničko-vjerskih grupa i centralne vlade, svaka strana koristi jedan princip da opravda svoj stav i reguliše ishod spora. Umjesto da doprinesu miru, kao što je bila prvobitna namjera, ova dva principa intenziviraju unutrašnji sukob. Ovaj sukob između ovih međunarodnih pravnih principa promoviše i legalizuje unutrašnji oružani sukob i nasilje.

Rješenje koje se pojavljuje u ovom pogledu i osvrtu uključuje zaključak da će modifikacija postojećeg odnosa između principa samoopredjeljenja i teritorijalnog integriteta putem principa ljudske dobrobiti, kao novog principa međunarodnog prava, uticati na način na koji strane u sporu mogu izbjeći međusobni oružani sukob i kako međunarodna zajednica može preuzeti aktivnu ulogu u takozvanom "balansu u prevenciji" unutrašnjeg oružanog sukoba dok pruža unutrašnju demokratizaciju i razvoj države. U ovom modelu, kao racionalni učesnici, svaka strana će izbjeći strategiju koja bi mogla dovesti do najgoreg mogućeg ishoda - sukoba. Tako, u teoriji i praksi, ni samoopredjeljenje (secesija) ni očuvanje teritorijalnog integriteta ne bi trebalo da podrivaju razvoj, demokratizaciju i ljudska prava druge strane. Centralna vlada i subnacionalna etnička/religijska grupa bi shvatili da ne mogu usvojiti strategiju koja rezultira sukobom. Ni jedna strana ne može napustiti razvoj i demokratizaciju, čime se eliminiše dilema uzrokovana mišljenjem da će druga strana napustiti međusobnu saradnju. Centralna vlada bi imala povjerenje da subnacionalna etnička/religijska grupa, bez obzira na želju i pravo na odvajanje, neće napustiti razvoj, demokratizaciju i upotrebu sile za secesiju. Subnacionalna etnička/religijska grupa bi imala povjerenje da centralna vlada, bez obzira na želju za centralizacijom i pravo na zaštitu teritorijalnog integriteta, neće napustiti demokratizaciju, razvoj i upotrebu sile za centralizaciju. U takvim okolnostima, nova inherentna koalicija između ljudske dobrobiti (razvoja, znanja, informacija, obrazovanja), mira i ljudskih prava, s jedne strane, i teritorijalnog pitanja (teritorijalnog integriteta države i secesije, kao nacionalnog

programa s glavnim ciljem svake etničke/religijske zajednice), s druge strane, učinila bi budućnost multietničkih/religijskih odnosa manje nasilnom i obećavajućom, a programe međureligijskog dijaloga efikasnijim i pragmatičnijim.

Umjesto zaključka-ciljevi koje treba postići

1. Omogućiti razvoj i demokratizaciju u etnički/religijski mješovitim regionima i poboljšati međusobnu etničku/religijsku toleranciju,
2. Promovisati međusobno upoznavanje i miran suživot između različitih etničko-religijskih grupa u spornim regionima,
3. Ideja za Projekt uvodi kreativni i relevantni KURS PREDAVANJA I MULTIETNIČKI PROGRAM I SEMINARE RADIONICA sa fleksibilnim programom za suštinski razvoj multietničke tolerancije i pomirenja na Balkanu.
4. Glavni cilj kursa predavanja i seminara radioničkih programa etničkih/religijskih zajednica je stvaranje mreže naučnika, studenata, medija i drugih javnih radnika koja će biti sposobna da unapredi novi pristup za mirno ostvarivanje nacionalnog programa svake etničke/religijske zajednice, razvije novi oblik „samorazvijajuće igre“ i tako produbi povjerenje i saradnju među različitim etničko-religijskim grupama.
5. Ideja da tri nacionalne grupe, svaka sastavljena od političkih, vjerskih i intelektualnih predstavnika svake konstitutivne etničke zajednice u Bosni i Hercegovini, biće pozvane da učestvuju na seminarima i pregledaju svoje nacionalne programe u novom političkom i pravnom okviru. Seminari bi se trebali održavati odvojeno za svaki nacionalni program.